

Arařtırma Makalesi/ Research Article

Boğdan'ın Kuruluşu ve Osmanlı Hâkimiyeti Altında Boğdan

Fikriye Erkul*

(0000-0002-6070-120X)

Makale Gönderim Tarihi

28.06.2021

Makale Kabul Tarihi

28.12.2021

Öz

Tuna Nehri'nin kuzeyinde yer alan Boğdan, kendisine komşu Eflak ve Erdel Prenslığı ile birlikte Osmanlı Devleti'ne tabi olduktan sonra imtiyazlı eyaletler statüsünde yer aldı. Boğdan, Osmanlı klasik döneminde Osmanlı merkezinden atanan beylerbeyi yerine yerli asilzade sınıfını temsil eden Boyarlar tarafından seçilen ve Osmanlı sultanının onayı ile başa geçen voyvodalar tarafından idare edildi. Slav kökenli bir sözcük olan voyvoda bir bölgenin komutanı ve yöneticisi anlamına gelir. Boğdan ile Osmanlı Devleti'nin temasları XV. Yüzyıl ilk çeyreğinde başlamış olmakla birlikte Fatih'in Karadeniz'i bir Türk Gölü haline dönüştürme projesi doğrultusunda bölgeye çeşitli dönemlere seferler düzenlendi. Boğdan, Fatih döneminde Osmanlı tabiiyetini tanıdı. Osmanlı Devleti'nin burada uyguladığı vergi politikası diğer Rumen Prenslıklarından daha makul seviyede olduğundan bu prensliklerden Osmanlıya tabi bölgeye göç hareketleri yaşandı. Tuna ve Dinyester Nehirleri arasında yer alan Boğdan, bu bakımdan coğrafi avantaja sahipti. Ancak Karadeniz'in kuzeyinde yer alan Altınorda Devleti'nin zayıflamasına paralel olarak bölgedeki yerel unsurlar Boğdan aleyhine kuvvetlendi. Osmanlıların Boğdan'a akınları Çelebi Mehmed zamanında başladı. Memleketeyn tabir edilen Eflak ve Boğdan coğrafyasında ilk olarak Boğdan'ın güneyinde yer alan Eflak Osmanlı Devleti'ne tabi oldu. Boğdan ise Altınorda ve Macar devletleri arasında bir nevi denge politikası izleyerek bir süre daha bağımsız kalabildi. Osmanlı fethinden sonra Boğdan ile yapılan tabiiyet anlaşması uyarınca Boğdan, Osmanlı Devleti'ne Avrupa kıtasında yapacağı seferlerde Kırım Hanlığı ile birlikte askeri destek sağlayacaktı. Bu çalışmada Osmanlı Boğdan'ın kuruluşu, yer aldığı coğrafya, etnik durum, Osmanlı Devleti ile olan tabiiyet statüsü Osmanlı klasik dönemi esas alınarak ana hatları ile değeriendirmeye çalışıldı.

---

* Öğr. Gör., Hitit Üniversitesi, Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Türkiye, fikriyeboy@hitit.edu.tr.

Anahtar Kelimeler: Boğdan, Eflak, Osmanlı Hakimiyeti, Fatih Dönemi, Voivoda.

The Foundation of Moldova and Its Rule under Ottoman Empire

Abstract

Moldavia, located to the north of the Danube River, together with the neighboring Principalities of Wallachia and Erdel, became a privileged province after being tied to the Ottoman Empire. Moldavia was governed by voivodes, who were elected by the Boyars, representing the local aristocratic class, rather than the beylerbeyi appointed by the central Ottoman Empire, and came to power with the Ottoman sultan's assent. The Slavic word voivoda denoted commander and ruler of a province. Moldavia, located between the Danube and Dniester Rivers, had a geographical advantage in this respect. However, in parallel with the weakening of the Altınorda State in the north of the Black Sea, the local elements in the region gained strength against Moldavia. The raids of the Ottomans on Moldavia began during the reign of Çelebi Mehmed. In the geography of Wallachia and Moldavia, which is called homeland (Memleketeyn), Wallachia, which was located in the south of Moldavia, was tied to the Ottoman Empire. Moldavia, on the other hand, was able to maintain its independence for a time by pursuing a strategy of balancing between the Altınorda and Hungarian realms. In accordance with the nationality agreement made with Moldavia after the Ottoman conquest, Moldavia would provide military support to the Ottoman Empire with the Crimean Khanate in the campaigns it would make in the European continent. Despite the fact that relations between Moldavia and the Ottoman Empire began in the first quarter of the fifteenth century, Fatih coordinated expeditions to the region in support of his plan to turn the Black Sea into a Turkish Lake. During Fatih's reign, Moldavia recognized Ottoman nationality. There were migrant movements from these principalities to the Ottoman territory since the Ottoman Empire's tax policy was more acceptable here than in other Romanian Principalities. In this study, the foundation of Ottoman Moldavia, its geography, ethnic and natural statuses within the Ottoman Empire were all attempted to be analyzed using the main lines of the Ottoman classical period.

Keywords: Moldavia, Romania, Voivoda, Rule Under Ottoman Empire, Fatih

Giriş

Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren fetih hareketleri daha çok batı yönünde Balkan ve Avrupa kıtasında ilerledi. Osmanlı kuvvetleri ile 15. Yüzyıl başında tanışan Eflak ve Boğdan ülkesinden ilk olarak daha güneyde yer alan Eflak, Osmanlı tabiiyetini tanıdı. Zamanla Boğdan da Osmanlı

idaresine dahil olurken Karadeniz'in kuzeybatısında yer alan önemli liman kentleri de Osmanlı idaresine girdi. Osmanlı Devleti bu sayede bölgede yer alan önemli ticari güzergahların kontrolünü de elde etmiş oluyordu. Tuna Nehrinin doğu yakasında yer alan bugünkü Romanya ve Moldova devletlerini kapsayan Eflak ve Boğdan (Memleketeyn) Osmanlı Devleti'ne tabi vassal statüde yer aldı. Kanuni dönemine gelindiğinde artık Osmanlı Devleti bu bölgeleri tümüyle kendine tabi hale getirdi. Böylelikle Osmanlı Devleti'nde Avrupa kıtasındaki doğu sınırları güvence altına alındığından bu dönemde Orta Avrupa seferleri hız kazandı¹.

Etnik Yapı ve Boğdan'ın Kuruluşu

Eski çağlardan itibaren yerleşim yeri olan Boğdan'a ilk gelenler İskit ve Trak kökenli Dak kavmidir. Bu kavimler ilerleyen süreçte Romalılarla karışarak Romanya halkının temelini oluşturdu. Ardından Germenler ile Alan, Hun, Bulgar gibi Türk kavimleri gelmeye devam etti. XIII. yüzyıldan itibaren Moldovya, Tatar ve Gagavuz istilasına uğradı. Bu boylar günümüzde halen Moldovya'da varlıklarını sürdürmektedir².

Boğdan Prenslığı, Kuzey Transilvanya'nın Maramureş şehrinde ikamet eden ufak bir Ulah³ soylu ailenin, Macar Kralı Layoş'a isyan ederek bölgeye yerleşmesi ile kuruldu. Asi voyvoda Boğdan, M.1359 tarihinde Moldovya voyvodasını yenerek prensliğin başına geçti. Bu sebeple Moldovya'ya "Boğdan Prenslığı" adı verildi⁴. Moldovya, adını bölgede yer alan bir ırmaktan alıyordu. Boğdan ismi Osmanlı kroniklerinde asi prens Boğdan'a atıfla Kara-Boğdan şeklinde yer aldı⁵.

Cengiz Han'ın kurduğu Türk-Moğol Kağanlığı Cengiz'den sonra oğulları arasında paylaşıldı. Bu Kağanlığının Doğu Avrupa ve Karadeniz'in kuzey bölgelerini kapsayan kanadında Altınorda Devleti yer aldı. Altınorda Devleti'nin başına Cengiz'in oğlu Cuci Han geçti. Cuci'nin ölümünün ardından bu kez Cuci'nin oğlu Batu Han devletin başına geçti. Batu zamanında batı yönünde fetihler yapıldı. Bulgar yurdu ele geçirildi. Ancak

¹Feridun Emecen, Osmanlı Klasik Çağında Siyaset, İstanbul,2011, p.103.

²Abdülkadir Özcan, "Boğdan", İslam Ansiklopedisi, c.II (1992), s. 269.

³Ulah, Eflak yada Vlah gibi farklı şekillerde ifade edilen sözcüğün kökeni Almanca'dır. Osmanlılar bu sözcüğü Balkan yarımadasında Latince'ye benzer dil kullanan diğer topluluklar içinde kullandı. Kemal Karpat, "Eflak", DİA, c.X, s.467.

⁴İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.I, Ankara,1972, s. 216-217;; Aurel Decei, "Boğdan", İslam Ansiklopedisi, c.II, İstanbul, 1979, s. 698-702.

⁵Aşıkpaşaoğlu, Aşık Paşaoğlu Tarihi, (Haz. Hüseyin Nihal Atsız), s.232; Müneccimbaşı Ahmed Dede, Müneccimbaşı Tarihi, c.II, (Arapça Aslından Türkçeleştiren: İsmail Erünsal), s. 355.

Altınorda, Timur istilası sonucu Altınorda Devleti düşüşe geçti⁶. Altınorda'nın düşüşü kuzeyde yer alan Ruslar'ın ilerleyişini kolaylaştırmakla kalmadı. Aynı zamanda batıda, Romanya'da yerli knezler ülkeyi temsil eder duruma yükseldi. Moğolların batıda Macar etkisini zayıflatmasından olumlu etkilenen Romanya bölgede yer alan ticaret yollarının gelirinden payını aldı. Türkleşen ve Altınorda Devletinin zayıf yönetimi altında tarım ve ticaretin gelişmesi ile güçlenen yerel unsurlar siyasi birliği kurma yolunda önemli adımlar attı. 1330 yılında Toktimur, Romanya'nın ilk siyasi birliğini kurdu. Oğlu Basaraba Romanya'nın büyük voyvodası olarak tanındı. Basaraba, Tatarların kurduğu mali sistemi kullanarak vergiyi denetimi altına aldı⁷. Bununla birlikte siyasi ve iktisadi değişim sürecine giren Romanya bu gelişmelere rağmen Macar Anju hanedanının nüfuzuna girmekten kurtulamadı. Macarlar, Özü tarafından gelecek Türk tehditlerine karşı doğuda bir uç bölgesi oluşturmak gayesi ile Maramuras, Szekler, Kronstadt ve Suatmar'ı birleştirerek başına Andrew'u getirdi. Andrew, 1352 senesinde buraya saldıran Tatarları yendi. Bu zafer sonrası (1360) Andrew, Baia'dan Moldovya Nehrine kadarki kısmı Maramuras Voyvodalığından seçilen Sasul'a verdi. Böylelikle Moldovya ülkesi Macaristan'a doğudan gelecek tehlikelere karşı bir set olarak kuruldu. Bir süre sonra asi Romen voyvodası Boğdan, Sasul'un ölümüyle patlak veren isyana katıldı ve onun mirasını devraldı. Boğdan Voyvodalığı böylelikle Romanya'nın doğusunda baş gösteren bu isyan sonucunda kuruluşunu tamamladı⁸.

XV. yüzyıl başında gelişmesini sürdüren Boğdan, Besarabya'yı ele geçirdi. XIV. yüzyılın sonuna doğru Eflak ve Boğdan arasındaki sınır Milcov'un kuzeyi ve aşağı Seret bölgesi olarak belirlendi. Moldovya kısa zaman zarfında Tuna ve Dinyester Nehri arasında tabii sınırlarına ulaştı. Kurulduğu coğrafi bölge sınır güvenliğinin sağlanmasında Moldovya'ya avantaj sağlıyordu⁹.

Bir asır kadar Boğdan beyleri Macar, Lehistan ve Altınorda devletleri arasında denge siyaseti takip etti. Boğdan, izlediği bu denge siyaseti

⁶ Akdes Nimet Kurat, *Türk Kavimleri ve Devletleri*, Ankara, s. 120-144.

⁷Yücel Öztürk, "1559-1563 Erdel-Eflâk-Boğdan Olayları ve Dimitriy Vişnevetskiy" *Türklük Araştırmaları Dergisi*, c. XVII, (2005), s. 59.

⁸ Öztürk, a.g.m., s. 58.

⁹ Öztürk, a.g.m., s. 59.

sayesinde bu devletlerin hakimiyeti altına girmekten bir süre daha uzak kalabildi¹⁰.

Osmanlı Devleti'nin Boğdan'ı Fethi

Osmanlı ile Moldovya arasındaki ilk temas ise XV. Yüzyıl ilk çeyreğine kadar uzanır. Boğdan'ın güneyinde yer alan Eflak Prenslığı Boğdan'dan daha önce Osmanlı Devleti tabiiyetine girdi. İlk kez Çelebi Mehmet döneminde Osmanlı Devleti, 1420'de Eflak Voyvodası Mihail'i yenerek Dobruca ile aşağı Tuna kalelerini aldıktan sonra Akkirman (Cetatea Aba) Limanı'nı kuşattı. Ancak bu kuşatma başarısızlıkla sonuçlandı. Devam eden Türk istilaları karşısında çaresiz kalan Petru Aron, 1455 yılında Osmanlı Devleti'ne bağlanmayı kabul etti¹¹.

Mehmed II'nin tahta geçtiği dönem Boğdan'da sık sık taht değişikliklerinin baş gösterdiği bir dönemdi. İç kargaşalar Boğdan'ı dış saldırılara karşı savunmasız hale getiriyordu. İstanbul'un fethi Boğdan voyvodalarını Osmanlı Devleti'ne karşı daha tedbirli davranmaya itti. Fethinden sonra Boğdan, gittikçe yaklaştığı hissedilen Osmanlı ilerleyişine karşı tedbirli davrandı. Bu sebeple ile Lehistan ile temasa geçildi. Ordu güçlendirilmeye çalışıldı. Ancak Osmanlı akıncılarının Boğdan'a ilerlemesi sonucu voyvoda bir elçi göndererek daha önce Fatih'in teklif ettiği barış koşullarını kabul ettiğini bildirdi. Buna göre Boğdan Beyi Petru Aron, 2000 Macar altınını her yıl Osmanlı sultanına gönderecekti¹². Mehmet II, Karadeniz'e hakim olma politikasını başarı ile uyguluyordu¹³. Fatih, Kırım ve Kefe'yi hakimiyeti altına alması ardından fazla vakit kaybetmeden Boğdan üzerine gitti¹⁴. Kırım askeri de bu seferde Osmanlı ordusuna katıldı. *Kara-Boğdan münhezim olup leşkeri kırıldı*¹⁵.

1457 yılında Boğdan Prensi Stefan Çel Mare, Türklerin Venedik, Napoli, Arnavutluk ve Macarlar ile olan mücadeleleri sırasında bağımsızlığını elde etmeye çalıştı. Kefe'nin alınmasının ardından İstanbul'a gönderilen 1500 Cenevizliden 150 kadarı bindikleri gemiyi ele geçirip Boğdan sınırlarındaki

¹⁰ Özcan, "Boğdan", İslam Ansiklopedisi, c.II, (2002), s. 269., Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.I, Ankara, 1972, s. 212.

¹¹ Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.I, Ankara 1972, s. 217.

¹² Yusuf Heper, Osmanlı Devleti ve Eflak Boğdan ilişkileri (1574-1634), Basılmamış Doktora Tezi, Uşak 2020, s.69-71.

¹³ Viorel Panaite, "XIV ve XVI. Yüzyıllarda Eflak ve Boğdan", Türkler Ansiklopedisi, c.IX (2002), s. 211.

¹⁴ Hammer, J. Von, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, c. I (2011), s. 313.

¹⁵ Lütfi Paşa, Lütfi Paşa ve Tevârih-i Âl-i Osman, Ankara, 2001, s.188.

Kili sahiline çıktı. Boğdan, bu esirleri Osmanlı'ya iade etmeyi reddetti. Bunun üzerine Osmanlı, Hadım Süleyman Paşa komutasındaki bir orduyu bölgeye gönderdi. Ancak Hadım Süleyman Paşa yetersiz donanım ve uzun yol yorgunluğu gibi sebeplerle mağlup oldu. Bunun üzerine Fatih H.881/M.1476 senesinde bizzat kendisi Boğdan üzerine yeni bir sefere kumandanlık yaptı. Fatih, Boğdan prensinden verginin düzenlemesi, Cenevizli esirlerin iadesi ve Kili'nin teslimini istedi. Prens Stefan Çel Mare bu istekleri kabul etmedi ve Osmanlı ordusunun geçeceği yerleri yakıp yıkarak sarp dağlara çıktı. Ancak Tuna vasıtasıyla erzak yardımı geldiğinden Osmanlı ordusu bu durumdan fazla etkilenmedi. Osmanlı ordusu Suçiova'ya girdi (1576). Ancak Osmanlı ordusu Boğdan Kalesi'ni ele geçiremedi. İki ay kadar Boğdan'da kaldıktan sonra veba salgını çıkması ve Macarların saldırı hazırlığı haber alındığından Osmanlı ordusu geri döndü. Bu savaşta Osmanlıya hizmet eden Eflak beyi de ganimetten payını aldı¹⁶. Boğdan voyvodasının, Uzun Hasan ile diplomatik ilişkilere girmesi Boğdan seferinin sebepleri arasında yer aldı¹⁷.

1475 tarihinden itibaren Boğdan Osmanlı hakimiyetine kesin olarak girdi. Bazı kaynaklara göre ise Boğdan-Osmanlı ilişkisi İstanbul'un fethinden sonra netlik kazandı. Fatih, Belgrad kuşatması ardından Boğdan voyvodası Petru Aron'a (1455-1457) Slavca bir mektup gönderdi. Ertesi yıl Boğdan voyvodası Fatih'in hazinesine ilk haracını ödedi¹⁸.

Fatih dönemine kadar batıda Macar, kuzeydeki Lehistan ve güneyde Türk tehdidi karşısında izlediği denge siyaseti ile varlığını bir müddet daha devam ettiren Boğdan'ın önemli iki liman kenti Kili ve Akkerman Fatih'ten sonra oğlu Beyazıd II zamanında Osmanlı kuvvetleri tarafından fethedildi¹⁹. Bundan sonra Boğdan voyvodası Osmanlılar ile dost geçinme yoluna gitti.

Boğdan Prensi Stefan, Uzun Hasan'ın dostu idi²⁰. Prens, ülkesinin çıkarlarını korudu. Boğdan'ı Balkan yarımadasından kaçan Slav kültürü ve dini mimari sanatının merkezi haline getirdi. Boğdan prensi 1465 yılında önemli bir merkez olan Kili'yi ele geçirdi²¹. Boğdan 1469 yılında Kırım

¹⁶ Johann Wilhelm Zinkeisen, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, c.II, İstanbul, 2011, s. 275; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.II, Ankara,1975, s.75-80.

¹⁷ İnalçık, Halil, "Boghdan", Encyclopedia of Islam c.I (1986), s.1253.

¹⁸ Mihail Guboğlu, "Kanuni Sultan Süleyman'ın Boğdan Seferi ve Zaferi (H1538/M945)", Belleten,sayı:198 (1985), s. 742-743.

¹⁹ İnalçık, "Boghdan", s.1253.

²⁰ Nicolae Jorga, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, c.II, İstanbul 2009, s.152.

²¹ Jorga, a.g.e., s.153.

Tatarlarının akınına uğradı. Tatarlar geri püskürtüldü. Ancak Tatar akınları bölgeye bundan sonra aralıklarla devam etti. Prens Stefan, Tatar Hanı Mengli Giray Han'ın elçilerini kazığa oturttu. Raut Nehri kenarında Orheiu Kalesi'ni inşa ettirdi. Bugün Bukovina'da yer alan en güzel Boğdan manastırı Putna Stefan'ın Tatarlara karşı kazandığı zafer anısına inşa edildi²².

Eflak ve Boğdan'ın kendi aralarındaki mücadelelerde zaman zaman biri diğerine karşı Osmanlı Devleti'nin yanında yer aldı. Eflak hakimi Vlad Çepeş, nam-ı diğer Kazıklı Voyvoda'nın Niğbolu, Vidin taraflarında yaptığı katliam ve yağma haberi Osmanlı merkezine ulaşınca H.866/M.1462 yılında Eflak üzerine sefere karar verildi. Bu sırada Eflak ve Boğdan yöneticilerinin birbirleri ile mücadele halinde olması sebebiyle Boğdan prensi, Osmanlı yönetimini bu sefere teşvik etmekle kalmadı bizzat yardımda bulunacağını da bildirdi. Bunun üzerine Mahmud Paşa, 150 bin askerle Tuna'yı aşip Eflak'a girdi. Vidin'e kadar ilerlemesine rağmen Vlad'a rastlanmadı²³.

Boğdan'ın Osmanlı Devleti Nezdinde Statüsü

Boğdan, fetihten sonra Osmanlı sultanına itaat etmeyi ve haraç ödemeyi kabul eden gayrimüslim zimmî devlet statüsüne dahil edildi²⁴. Osmanlı Devleti'nde sulh akdi ile bir bölgenin mülkiyeti gayrimüslim olan yerli halkına belli bir miktar vergi karşılığında bırakılmış ise bu arazi haracı arazi statüsünde yer alırdı²⁵. Bu kapsamda her yıl Osmanlı Devletine belli miktar vergi ödenirdi.

Osmanlı hukukuna göre belirlenen miktarda cizye veya haracı ödedikten sonra bu voyvodalıklar sultanının himayesine tabi oluyordu²⁶.

²² Jorga, a.g.e., s.153.

²³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.II, Ankara 1975, s.75-76.; Eflak ve Boğdan arasındaki mücadele ilerleyen yüzyılda da devam eder. 17. Yüzyıl ikinci yarısında gidip gördüğü Eflak ve Boğdan şehirlerini tasvir eden Evliya Çelebi Remlik şehrinde 40 gün savaşan Eflak ve Boğdan askerinin cesetlerinin dağ gibi yığıldığını ve üzeri toprak örtülü olarak halen durduğunu kaydeder. Mümin Çevik, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, c.VII, İstanbul 2011, s.541.

²⁴ Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, c.II, (1983), s. 663-474.

²⁵ Ahmet Akgündüz, Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, c.I, İstanbul, 1990, s.136., Sando Papp, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzeybatı Hududundaki Hristiyan Vassal Ülkeleri", Türkler Ansiklopedisi, (2002), s.745-749.

²⁶ Viorel Panaite, "Haraçgüzarların Statüleri: XV ve XVII Yüzyıllarda Eflak, Boğdan ve Transilvanyalılar Üzerinde Bir Çalışma", Türkler Ansiklopedisi., c.I (1999), s. 374.

Boğdan statüsü icabı Osmanlı Devleti'nin Avrupa kıtasına düzenlediği seferlerde Kırım Hanlığı ile birlikte kendisinden istenen asker ve askeri teçhizatı sağlamakla da yükümlü bulunuyordu. Eflak ve Boğdan voyvodalarının Osmanlı tabiiyetini tanıdıktan sonra en önemli görevleri haraçlarını ödemek, Osmanlı Devletinin dış politikasına uymak, sultanın seferlerine katılmak ve Osmanlı devleti ile çatışan komşu devletler hakkında bilgi toplamak idi²⁷. Bu kapsamda Fatih, Kefe seferinde kullanılmak üzere Boğdan voyvodasına gönderdiği bir hükümde 5000 adet beygirin temin edilmesini talep ediyordu²⁸.

Fatih döneminde Boğdan Voyvodası Petru Aron ile Akkerman tüccarlarının Edirne, Bursa ve İstanbul'da serbest ticaret yapmasını öngören bir anlaşma yapıldı. Slav Dilinde yazılan bu belgeye göre Fatih'in Boğdan prensinden talep ettiği para Boğdan ve Osmanlı arasındaki anlaşma gereği Osmanlı Devleti'ne ödendi²⁹. Osmanlı Devleti'nin Boğdan'a tanıdığı bu imtiyazlar ile İngiltere ve Fransa gibi devletlere tanıdığı kapitülasyonlar arasındaki temel fark, ilkinde bu devletlerin yöneticilerini Osmanlı sultanı tayin ederken ikincisinde böyle bir durum söz konusu değildi³⁰.

Kanuni döneminde Boğdan voyvodasına gönderilen hükümlerde Moskof, Leh, Erdel ahvalinden alınan haberlerin İstanbul'a bildirilmesi, sefer için voyvodanın askeri ile birlikte hazır olması, eşkiyalara karşı gerekli tedbirlerin alınması gibi taleplere rastlamak mümkündür³¹.

Osmanlı Devleti'nin uyguladığı vergi politikası Eflak ve Boğdan voyvodalarının kendi halkına getirdiği vergi ve angarya ile kıyaslandığında daha düşük oranda kalması sebebiyle bu Romen voyvodalıklarından Osmanlı kazalarına köylü halk zaman zaman göç etti³².

²⁷ Caner Çiftçi, "The Sublime Porte's Two Eyes Fixed Over Eurpoe: Phanariote Voivodes (Principalities) in Wallachia and Moldavia (1711-1821)/ BAB-ı Ali'nin Avrupaya Çevrilmiş İki Gözü :Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)", *International Relations/Uluslararası İlişkiler*, Vol.7, Issue 26 (2010), s 36-37.

²⁸ Yücel Öztürk, *Osmanlı Hakimiyetinde Kefe 1475-1600*, Ankara 2000, s.95.

²⁹ Papp, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzeybatı Hududundaki Hristiyan Vassal Ülkeleri", s. 746.

³⁰ Papp, a.g.m., s.752.

³¹ Osman Karataş,3 Numaralı Mühimme Zeyli Rebiülevvel-Cemaziyelevvel 984/ Haziran – Ağustos 1576 (s.176-351), *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2010, s.93-350-383-1034.

³² Maxim, "Osmanlı Döneminde Bir Liman Kenti: İbrayil (Braila) ", s. 180.

Osmanlı Devleti nezdinde statü olarak Boğdan Voyvodalığı 1517 senesine kadar Eflak Voyvodalığından sonra gelirken 1521 yılında çıkarılan bir fermanla Boğdan voyvodaları Eflak voyvodalarından daha itibarlı statüye getirildi. Bunun sebebi Eflak Boyarlarının isyan çıkarması sırasında Boğdan Voyvodası IV. Stefan'ın Osmanlı Devletine sadık kalması idi³³.

Boğdan, Eflak ve Erdel Voyvodalığı 1550-1551 tarihli Sancak Tevcih Defterine vilayet olarak kaydedildi³⁴. Kanuni dönemi kanunnamelerinde Boğdan her yıl Osmanlı Devleti'ne 20.000 kese vergi ödeyen Silistre Eyaletine tabi bölge olarak yer aldı³⁵.

Boğdan, Osmanlı Devleti ile olan tabiiilik anlaşması icabı Avrupa'ya yönelik Osmanlı seferlerinde gerekli askeri desteği sağlamakla da yükümlü bulunuyordu. Boğdan voyvodalarının ödedikleri haraç dışında ayrıca talep edilmesi durumunda Osmanlı sultanına 10 bin kişilik süvari göndermesi gerekiyordu³⁶. Osmanlı Devleti'nin Viyana Seferinde (1683) Boğdan ordusu Türklerin yanında savaşı katıldı³⁷.

Osmanlı Kanunnamelerinde Boğdan

Osmanlı kanunnamelerinde Boğdan konusu daha çok burada yetişen koyun sürüleri ve bu koyunların derilerinin kıymeti hakkındaki kayıtlar ile dikkati çeker. Bayezid II dönemi kanunnamelerinde burada yetişen koyunların derisinin fiyatına bakıldığında bu derilerin bazı balkan şehirleriyle kıyaslandığında daha kıymetli olduğu anlaşılır³⁸. Yavuz dönemi kanunnamelerinde Tuna Nehri'ni geçen Eflak ve Boğdan koyun sürülerinden alınacak rusüm hakkındaki kayıtlar yer alır³⁹. I. Ahmed döneminde ünlü risalesini kaleme alan Ayni Ali, Eflak ve Boğdan voyvodalarının 13 kapı kethüdası ve bunların yevmiyelerinin miktarını kaydeder. Ayni Ali, bu kapı kethüdalarının yevmiyelerinin 590 akça

³³ Orhan Kılıç, "Klasik Dönem Osmanlı Taşra Teşkilatı: Beylerbeylikler, Eyaletler, Kaptanlıklar, Voyvodalıklar, Meliklikler (1362-1779)", *Türkler Ansiklopedisi*, c. IX (2002), s. 891.; 16. ve 17. yüzyılda Anadolu'da büyük aşiretlerin vergilerini tahsil eden mültezimlere de voyvoda denildi. Erol Özvar, "Voyvoda", *DİA*, c.XLIII, (2013), s.130.

³⁴ Kılıç, a.g.m., s. 891.

³⁵ Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, c.IV, İstanbul, 1990, s.536.

³⁶ Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, İstanbul, (2011), s. 136-209.

³⁷ Decei, "Boğdan", s. 702.

³⁸ Buradan anlaşıldığına göre Boğdan koyunu derisi Sofya ve Dobruca gibi Balkan şehirlerinde yetişen koyun derilerinden daha kıymetlidir. Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, c.II, İstanbul 1990, s. 290-388.

³⁹ Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, c.III, İstanbul, 1990, s. 476.

olduğunu belirtilir. Buna göre üç aylık mevacibleri 17.700 akçedir. Bir yıl toplamında bu rakam 212.400 akçeye ulaşır⁴⁰.

Voyvoda Tayini

Voyvoda kelimesi Slavca'da asker anlamındaki *voin* ile *vodac* kelimesinin birleşmesinden türemiştir. Boğdan'da yerli asilzade sınıfı olan boyarların seçtiği voyvoda Osmanlı sultanı tarafından tasdik edildikten sonra başa geçerdi. Voyvoda tayini için kaleme alınan beratlarda ya da ahidnamelerde Boğdan için "dostuma dost düşmanıma düşman" ifadesi kullanıldı⁴¹.

Osmanlı sultanı tarafından doğrudan atanan ilk Boğdan Voyvodası M.1527 yılında Petru IV Rareş oldu⁴². İlerleyen süreçte Kanuni'nin M.1538/H.945 tarihli Boğdan seferi Osmanlı ve Romen kaynaklarında derin yankı uyandırdı⁴³. Kanuni, 1538 Boğdan seferi dönüşünde Tighina (Bender) ve güneydoğu Boğdan'ı (Bucak) ele geçirdi⁴⁴. Bu gelişmelerin yanı sıra Kanuni döneminde İstanbul'da Balat kapısı içinde Boğdanlılar için bir saray hibe edildi. Boğdan Sarayı denen bu sarayı İstanbul'a gelen Boğdanlı temsilciler kullandı⁴⁵. Bu dönemde Osmanlı Devleti Macaristan'ın doğusundan gelebilecek tehlikeleri büyük ölçüde engellemiş olduğundan Macaristan ile daha kuzeyinde yer alan Alman meselesine ağırlık verildi⁴⁶.

Boğdan voyvodalarını bölgenin yerli asilzadesi Boyarlar seçer ve Osmanlı sultanının tasdiki ile voyvoda başa geçerdi. Osmanlı XVI. yüzyıl ortalarına kadar voyvoda seçimine müdahil olmadı. Ancak Lehistan ve Avusturya'nın voyvoda seçimine müdahil olmak istemeleri sebebiyle bu dönemden sonra Eflak ve Boğdan Prenslığıne merkezi yönetim tarafından belirlenen kişiler voyvoda olarak atandı⁴⁷. XVI. yüzyıldan itibaren Eflak ve

⁴⁰ Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, c.IX, İstanbul, 1990, s. 97.

⁴¹ Papp, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzeybatı Hududundaki Hristiyan Vassal Ülkeleri", s.746-749.

⁴² İnalçık, "Boğdan", s.1253.

⁴³ Mihail Guboğlu, "Kanuni Sultan Süleyman'ın Boğdan Seferi ve Zaferi (H1538/M945)", *Belleten*, sayı:198 (1986), s. 729.

⁴⁴ Maxim, Mihail. 1982-1998. "Osmanlı Döneminde Bir Liman Kenti: İbrayil (Braila)", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Cengiz Orhonlu Hatıra Sayısı, sayı:12 (1982-1998), s. 174.

⁴⁵ Heper, *Osmanlı Devleti ve Eflak Boğdan İlişkileri (1574-1634)*, s.36.

⁴⁶ Öztürk, "1559-1563 Erdel-Eflâk-Boğdan Olayları ve Dimitriy Vişnevetskiy", s. 60-61.

⁴⁷ Kılıç, "Klasik Dönem Osmanlı Taşra Teşkilatı: Beylerbeylikler, Eyaletler, Kaptanlıklar, Voyvodalıklar, Meliklikler (1362-1779)", s. 891.

Boğdan voyvodaları beratla tayin edildi. XVI. ve XVII. yüzyılda sultanlardan gelen ahidnameler voyvolalık tahtını daha güçlü hale getirdi⁴⁸. Sultan I. Selim, Boğdan'ı müstakil bir devlet olarak kabul etti. Boğdan kendi kanunları ve gelenekleri doğrultusunda idare edildi. Boğdanlılar İstanbul'da kethüdalık makamı için ev alıp kilise de bulundurabilirdi⁴⁹. XVIII. yüzyıl başında ise Eflak ve Boğdan voyvodalarının Avrupalı devletlerle işbirliğine girmeleri sonucu Osmanlı sultanları yerli voyvodalar yerine İstanbul'un Fener semtinde oturan itibarlı kişilerden seçtikleri şahısları bu bölgeye voyvoda olarak atamaya başladı⁵⁰.

Boğdan'da yerli asilzadelerin seçtiği ve Osmanlı sultanının tasdiki ile voyvodanın başa geçme usulü Boyarların XVIII. yüzyıldan itibaren Rusya'ya meyletmesi sebebiyle değişti. Yeni sisteme göre Osmanlı yönetimi bölgeye, 1821 senesine kadar İstanbul'un Fener semtinde oturan Fener Rum aristokrat ailelerine mensup kişilerden voyvoda tayin etti⁵¹. Boğdan voyvodası Constantin'in oğlu olan ve uzun seneler İstanbul'da yaşayan Dimitri Cantemir'in voyvoda olduktan sonra Rusya'ya meyletmesi Boğdan'a Fenerli Rumların Voyvoda olarak atanmasında etkili oldu⁵². Fenerli voyvodalar dönemi XIX. yüzyıl başına kadar devam etti.

Memleketeyn beyliklerine mansıpları tevcih edilirken kul kethüdalarına özgü kalensüve giydirilerek kadife kaplı samur ve çeşitli cevahir de ihvan edilirdi⁵³. Osmanlı Devletinin Boğdan voyvoları için uygun gördüğü hükümet sembolleri, beyaz balıkçıl tüylü iki sorguç, 2 topuz, 2 gümüş zincir, 2 parça Bursa kumaşı ve atlar için 2 parça çuka pamuktan oluşuyordu⁵⁴.

⁴⁸Papp, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzeybatı Hududundaki Hristiyan Vassal Ülkeleri", s.748

⁴⁹Papp, a.g.m., s.745.

⁵⁰Çiftçi, Caner. 2010. "The Sublime Porte's Two Eyes Fixed Over Eurpoe: Phanariote Voivodes (Principalities) in Wallachia and Moldovia (1711-1821)/ BAB-ı Ali'nin Avrupaya Çevrilmiş İki Gözü :Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)", s. 28.

⁵¹ Mehmet Ali Ünal, Osmanlı Müesseseleri Tarihi, Isparta 2013, s.225.

⁵² Decei, "Boğdan", s.702.; 1688 yılında 15 yaşında İstanbul'a gelen ve burada 22 yıl kalan doğu ve batı kültürünün sentezini temsil eden, Türk müziği üzerine çalışan ve bir Osmanlı tarihi de kaleme alan Dimitri Cantemir için bakınız: Halil İnalçık, The Middle East and the Balkans Under the Ottoman Empire, editör: İlhan Başgöz, İndiana Unv. Turkish Studies and Turkish Ministry of Culture Joint Series, Volume 9, Bloomington.

⁵³ Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C.II, İstanbul 1983, s.149-474.

⁵⁴ Zeynep Sözen, "Osmanlı Kültürünün Eflak ve Boğdan'ın Yaşamına Etkisi", Türkler Ansiklopedisi, c.12, (2002) s.17.

Boğdan'ın Rus Egemenliğine Girişi

Batuhan döneminde Rus knezlikleri üzerine seferler düzenlenmişti. Bunun sonucunda Volga Nehri boyunca pek çok Rus yerleşim yeri Tatarların eline geçmişti⁵⁵. Ancak daha önce de belirtildiği üzere Timur'un Altınorda Devleti'ni yıkması Ruslar lehine bir gelişme oldu. Böylelikle Ruslara güneye ve batıya doğru ilerleme fırsatı doğuyordu.

Eflak ve Boğdan'ı hakimiyeti altına almak isteyen Lehistan 1497 yılında Boğdan'ı ele geçirme çabasından umduğu sonucu alamadı. Bu tarihten itibaren Lehistan, Osmanlı ile mücadeleden kaçındı. Lehistan'ın bu tutumu Leh soylularını Avusturya ile işbirliğine yöneltti. Bu durum Eflak ve Boğdan üzerinde Osmanlı hakimiyetinin zayıflamasının önemli sebepleri arasında yer aldı⁵⁶.

16. yüzyıldan itibaren güneye ve batıya inme politikası takip eden Ruslar 18. Yüzyılda Ukrayna'ya kadar indi. Ruslar, bu dönemden itibaren Boğdan Voyvodalığı üzerinde etkili olmaya başladı. Bu döneme kadar Boğdan üzerinde nüfuz-himaye politikası izleyen Lehistan'ın zayıflaması Rusların işini kolaylaştırdı. Ruslar'ın Ortadoks Hristiyan inancına mensup olmaları, onların Boğdan'da kabul görmelerini kolaylaştırdı⁵⁷. Rusya kiliseler vasıtasıyla XVII. yüzyılda bölgede teşkilatlandı⁵⁸. Rusya, Küçük Kaynarca Antlaşması ile (1774) de Osmanlı Devletinin Ortodoks tebasına müdahale hakkını elde etti. 1812 Bükreş Anlaşması ile de Boğdan'ın en önemli yerleri Kili, Akkirman, Bender (Besarabya) Rusya'ya bırakıldı⁵⁹.

Sonuç

Karadeniz'in kuzeybatı kısmında Tuna ve Dinyester Nehri arasında yer alan Boğdan voyvodalığı ile ilk olarak Çelebi Mehmet döneminde Osmanlı kuvvetleri karşı karşıya geldi. Boğdan, kurulduğu coğrafyanın avantajı ve izlediği denge politikası ile etrafında yer alan diğer Hristiyan devletlere nazaran bir müddet daha bağımsızlığını koruyabildi. Ancak Fatih'in Kefe seferi sonunda Osmanlı tabiiyetini tanımak zorunda kaldı. Fatih'in Karadeniz'i Türk gölü haline dönüştürme projesi kapsamında Karadeniz'de önemli limanlara sahip Boğdan Osmanlı hakimiyetine girdi.

⁵⁵ A.Nimet Kurat, *Türk Kavimleri ve Devletleri*, s.332-335.

⁵⁶ Yücel Öztürk, *Özü'den Tuna'ya Kazaklar 1*, İstanbul 2005, s.45.

⁵⁷ İsmail Hakkı. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.IV 2. Kısım, Ankara 1983, s. 60.

⁵⁸ Decei, "Boğdan", s. 701.

⁵⁹ Özcan, "Boğdan", s. 271.

Kanuni döneminde Boğdan'ın güneybatı kısmı da Osmanlı hakimiyetine dahil oldu. Boğdan, Osmanlı Devleti'ne tabi, iç işlerinde serbest imtiyazlı eyalet statüsünü devam ettirdi. Özellikle Osmanlı Devleti'nde Orta Avrupa seferlerinin güvenliği açısından Eflak-Boğdan bölgelerinin emniyet altında olması ve buradan gelecek takviye destek önem arz ediyordu.

Zimmi-haraçgüzar devletler statüsünde yer alan Boğdan'da Türk-Müslüman nüfus iskan edilmediğinden bölge Balkan şehirlerinde görüldüğü gibi Osmanlı eserleri ile donatılan bir yer olmadı. Osmanlı, yönetim anlayışı gereği hakimiyeti altına aldığı diğer Hristiyan prensliklerde de görüldüğü üzere burada zorla İslamlaştırma gibi bir çaba göstermedi. Aksine Osmanlı vergi oranlarının Osmanlı fethi öncesinden daha makul seviyede olması diğer Rumen prensliklerinden Osmanlı hakimiyeti altındaki Boğdan topraklarına göç yaşanması sonucunu doğurdu.

Kaynakça

- Akgündüz, Ahmet, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, C.I, , Fey Vakfı Yay., İstanbul 1990.
- Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, c.II, Fey Vakfı Yay., İstanbul 1990.
- Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, c.III, Fey Vakfı Yay., İstanbul, 1990.
- Aşıkpaşaoğlu, Âşık Paşaoğlu Tarihi, (Haz. Hüseyin Nihal Atsız), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Çiftçi, Caner, "The Sublime Porte's Two Eyes Fixed Over Eurpoe: Phanariote Voivodes (Principalities) in Wallachia and Moldovia (1711-1821)/ BAb-ı Ali'nin Avrupaya Çevrilmiş İki Gözü :Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)", *İnternational Relations/Uluslararası İlişkiler*, Vol.7, Issue 26 (2010).
- Decei, Aurel, "Boğdan", *İslam Ansiklopedisi*, C.II, Milli Eğitim Basımevi, 1979.
- Emecen, Feridun, *Osmanlı Klasik Çağında Siyaset*, Timaş Yay., İstanbul 2010.
- Evlıya Çelebi, *Evlıya Çelebi Seyahatnamesi*, c.VII, hazırlayan: Mümin Çevik, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 2011.
- Guboğlu, Mihail, 1986. "Kanuni Sultan Süleyman'ın Boğdan Seferi ve Zaferi (H1538/M945)", *Bellekten*, sayı:198 (1986), Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Heper, Yusuf, *Osmanlı Devleti ve Eflak Boğdan İlişkileri (1574-1634)*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Uşak 2020.
- Hammer, J. Von, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c 1., (editör: İlhan Bahar), Kumsaati Yayınevi, İstanbul 2011.

İnalçık, Halil, *The Middle East and the Balkans Under the Ottoman Empire*, editör: İlhan Başgöz, İndiana Unv. Turkish Studies and Turkish Ministry of Culture Joint Series, Volume 9, Bloomington.

İnalçık, Halil, "Boghdan", *Encyclopedia of İslam C.I*, Leiden 1986.

Jorga, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C.II, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2009.

Karataş, Osman, *3 Numaralı Mühimme Zeyli Rebiülevvel-Cemaziyelevvel 984/ Haziran – Ağustos 1576 (s.176-351)*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.

Karpat, Kemal "Eflak", DİA, c.X, Ankara 1994.

Kılıç, Orhan, 2002. "Klasik Dönem Osmanlı Taşra Teşkilatı: Beylerbeylikler, Eyaletler, Kaptanlıklar, Voyvodalıklar, Meliklikler (1362-1779)", *Türkler Ansiklopedisi*, C. IX, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2020.

Kurat, Akdes Nimet, *Türk Kavimleri ve Devletleri*, TTK Basımevi. Ankara 1972.

Lütfi Paşa, 2001. *Lütfi Paşa ve Tevârih-i Âl-i Osman*, (Hazırlayan: Kayhan Atik), TC Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

Maxim, Mihail, 1982-1998. "Osmanlı Döneminde Bir Liman Kenti: İbrayil (Braila)", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Cengiz Orhonlu Hatıra Sayısı, sayı:12, İstanbul 1982-1998.

Müneccimbaşı Ahmed Dede, *Müneccimbaşı Tarihi*, C.II, (Arapça Aslından Türkçeleştiren: İsmail Erünsal), Tercüman 1001 Eser.

Özcan, Abdülkadir, "Boğdan", *İslam Ansiklopedisi*, C.II, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1992.

Öztürk, Yücel, *Osmanlı Hakimiyetinde Kefe 1475-1600*, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

Öztürk, Yücel, "1559-1563 Erdel-Eflâk-Boğdan Olayları ve Dimitriy Vişnevetskiy" *Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. XVII, 2005.

Öztürk, Yücel, *Özü'den Tuna'ya Kazaklar 1*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2004.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983.

Papp, Sando, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzeybatı Hududundaki Hristiyan Vassal Ülkeleri", *Türkler Ansiklopedisi*, C.X, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002.

Panaite, Viorel. 1999. "Haraçgözarların Statüleri: XV ve XVII Yüzyıllarda Eflak, Boğdan ve Transilvanyalılar Üzerinde Bir Çalışma", *Türkler Ansiklopedisi*, C.I, Yeni Türkiye Yay Ankara 1999.

Panaite, Viorel, "XIV ve XVI. Yüzyıllarda Eflak ve Boğdan", *Türkler Ansiklopedisi*, C.IX, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002.

Sözen, Zeynep. 2002. "Osmanlı Kültürünün Eflak ve Boğdan'ın Yaşamına Etkisi", *Türkler Ansiklopedisi*, c. XII, Yeni Türkiye Yay, Ankara 2002.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C.I, TTK Basımevi, Ankara 1972.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C.II, TTK Basımevi, Ankara 1975.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C.IV 2. Kısım, TTK Basımevi, Ankara 1983.

Ünal, Mehmet Ali, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2013.
Zinkeisen, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C.II, (Çev. Nilüfer Epçeli, ed. Erhan Afyoncu), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011.

Zinkeisen, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C.III, (Çev. Nilüfer Epçeli, ed. Erhan Afyoncu),. Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011.